

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2016/17:3291

av **Andreas Norlén m.fl. (M)**

Stärkt grundlagsskydd för mänskliga rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka grundlagsskyddet för de mänskliga rättigheterna på så sätt att det slås fast att staten har en skyldighet att skydda enskilda från kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter som utförs av andra enskilda och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige är ett land som under lång tid har byggt demokrati och rättsstat och som har värnat medborgerliga fri- och rättigheter, till exempel tryckfriheten. Blickar man tillbaka i historien ser man att Sverige – i motsats till många andra länder, inklusive så näraliggande länder som Danmark – endast hade korta perioder av kungligt envælde och att de svenska bönderna aldrig blev livegna, utan tvärtom hade representation i riksdagen. Sverige fick också, genom 1766 års tryckfrihetsförordning, världens första grundlag till skydd för tryckfriheten. Vi har också en i allt väsentligt god tradition av opartiska ämbetsmän och oberoende domstolar. Går man in på 1900-talet kan man konstatera att den politiska demokratin i vårt land kunde genomföras utan revolutioner och blodspillan och att Sverige tidigt undertecknade både Europakonventionen och FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Genom regeringsformens andra kapitel skyddas härutöver också i nationell grundlag en lång rad medborgerliga fri- och rättigheter. Sverige har alltså kommit längre än många andra av världens länder när det gäller att värna mänskliga rättigheter.

En ny bestämmelse i regeringsformen

Inte bara stater utan även enskilda personer och organisationer kan kränka mänskliga fri- och rättigheter. Detta konstaterande ska även ses i ljuset av Europadomstolens

praxis. Enligt Europadomstolen handlar Europakonventionen inte enbart om skydd av mänskliga rättigheter gentemot stater, utan också om att konventionsstaterna har ett ansvar för att skydda enskilda från rättighetskränkningar utförda av andra enskilda. Ett exempel på detta är Europadomstolens dom 2013-11-12 i målet Söderman mot Sverige. Målet handlade om en ung kvinna som smygfilmades i duschen av sin styvfar. Han åtalades, men fälldes inte eftersom det bedömdes att hans gärning då inte var straffbar enligt någon av de straffbestämmelser som skulle kunna aktualiseras. Därmed kunde styvfadern inte heller dömas att betala skadestånd till kvinnan. Sverige ansågs av Europadomstolen ha brutit mot Europakonventionens artikel 8 om rätten till skydd för privatlivet, eftersom staten inte tillhandahöll vare sig straffrättsliga eller skadeståndsrättsliga regler till skydd för kvinnan i den aktuella situationen. (Som en följd av bland annat detta avgörande finns numera lagstiftning om kränkande fotografering.)

Vi menar att det vore värdefullt att i regeringsformens andra kapitel slå fast att staten har en skyldighet att skydda enskilda från kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter som utförs av andra enskilda. Ett sådant stadgande skulle kunna tjäna som en påminnelse till lagstiftaren att beakta detta perspektiv i lagstiftningsarbetet, men också som en signal till alla som bor i Sverige att rättighetskränkningar är något mycket allvarligt och något som riksdagen har tagit avstånd ifrån genom ett så tungt vägande stadgande som en grundlagsbestämmelse. Även om stadgandet formellt sett riktar sig till lagstiftaren är mottagarkretsen i själva verket alla invånare, om man resonerar utifrån en slags allmänpreventiv utgångspunkt.

Förra året avtog majoriteten i konstitutionsutskottet en liknande motion med hänvisning till bland annat att de rättigheter som fastslås i regeringsformens andra kapitel inte får något nämnvärt materiellt innehåll genom grundlagen utan deras utformning beror på vad som föreskrivs i lag. Man underströk att ett rättighetsskydd som ska gälla gentemot lagstiftaren, riksdagen, måste ges i form som binder denna, alltså i grundlag, medan det däremot för att skydda medborgarnas rättigheter mot angrepp från andra enskilda i de flesta fall är tillräckligt med vanlig lag. Det är vidare inte praktiskt möjligt, framhöll man, att låta rättighetsskyddet generellt avse också förhållanden mellan enskilda inbördes. Man skulle i så fall vara nödsakad att i grundlagen detaljerat ange vilka beteenden som är förbjudna för den enskilde och vilka rättsverkningar som är knutna till överträdelser av förbuden (jfr 2015/16:KU15 s. 14).

Vi vill mot bakgrund av detta anföra att vårt förslag alltså inte handlar om att i grundlagen ange vilka gärningar som en enskild inte får begå gentemot en annan enskild. För att uppnå det sistnämnda skulle man till exempel behöva inkorporera stora delar av brottsbalken i regeringsformen och det vore självfallet ogörligt. Det vi efterlyser är ett allmänt stadgande om statens skyldighet att skydda enskilda från kränkningar av fri- och rättigheter som utförs av andra enskilda.

Man skulle kunna hävda att ett sådant stadgande är överflödigt i och med att Sverige redan binds av Europadomstolens praxis, men vi menar att det är viktigt att regeringsformen på ett så tydligt sätt som möjligt anger vilka fri- och rättigheter som gäller i Sverige och vilka krav det ställer på till exempel lagstiftaren, myndigheterna och medborgarna. Det finns redan en rad fri- och rättigheter som framgår av både Europakonventionen och regeringsformen, så att det förekommer en viss överlappning mellan dessa båda regelverk är inget nytt och inget som har upplevts som besvärande.

Andreas Norlén (M)

Annicka Engblom (M)

Patrick Reslow (M)

Marta Obminska (M)

Göran Pettersson (M)

Maria Abrahamsson (M)

Lisbeth Sundén Andersson (M)

Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M)

Erik Andersson (M)